

افق‌های عدالت کیفری کودکان و نوجوانان در پرتو اسناد بین‌المللی و حقوق داخلی

(مجموعه‌ای مفاد حمایت از عدالت کیفری کودکان و نوجوانان)

زیر نظر

دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی

(استاد دانشگاه حقوق شهید بهشتی)

دکتر علی‌رضا جمشیدی

(استایار دانشگاه حقوق علوم قضایی و خدمات اداری)

۱۳۸۹ اسفند ۱۲

عنوان و نام پدیدآوران: مجموعه مقالات همایش افق‌های عدالت
کیفری کودکان و نوجوانان در پرتو اسناد بین‌المللی و حقوق
داخلی / جمعی از اساتید

مشخصات نشر: تهران، انتشارات دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری

مشخصات ظاهری: ۳۵۱ صفحه

شابک: ۳-۹۳۳۶۱-۶۰۰-۹۷۸

قطع: وزیری

صفحه‌آرا: زهرا والایی

طرح روی جلد: مهدی ملکی

موضوع: عدالت کیفری کودکان و نوجوانان

نوبت چاپ: اول

زمان چاپ: بهار ۱۳۹۲

تیراژ: ۴۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران؛ خیابان انقلاب، بعد از چهارراه ولی‌عصر، خیابان خارک، دانشگاه علوم
قضایی و خدمات اداری، طبقه چهارم، معاونت پژوهشی و فناوری. دفتر چاپ و نشر.

تلفکس: ۶۶۷۲۹۸۱۰

فهرست

درآمد

- دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی و دکتر علی رضاجمشیدی ۷
- سخنرانی سرپرست دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری
- دکتر حسن زکریا ۱۱
- مقاله اول - مروری بر مفاد پیمان نامه حقوق کودک در مقایسه با قوانین ایران و آموزه‌های دینی
- دکتر حسین میرمحمد صادانی ۱۳
- مقاله دوم - نقش کلینیک های حقوقی در تأمین عدالت برای کودکان
- دکتر شهلا معظمی ۳۱
- مقاله سوم - تعویق صدور رأی در دادرسی اطفال و نوجوانان معارض با قانون
- دکتر حسنعلی موذن زاده گان ۶۱
- مقاله چهارم - استثنائات وارده بر اصل فقدان مسئولیت کیفری صغار در حقوق ایران
- دکتر ناصر قاسمی ۸۳
- مقاله پنجم - حمایت کیفری از حریم خصوصی کودکان و نوجوانان در فضای سایبر
- دکتر فرید محسنی ۹۵
- مقاله ششم - عدالت کیفری کودک در منابع فقه شیعه
- احمد اسماعیل تبار ۱۲۹
- مقاله هفتم - اقدامات تأمینی و تربیتی: واکنش اجتماعی مناسب نسبت به بزه کاری اطفال و نوجوانان
- دکتر جواد طهماسبی ۱۵۷

مقاله هشتم - پیش‌گیری از پایداری بزه‌کاری کودکان

دکتر امیر حسن نیازپور ۱۹۷

مقاله نهم - اصلاح و تربیت کودک محروم از آزادی

دکتر عباس تدین ۲۲۷

مقاله دهم - نهاد ملی حقوق بشر و تضمین و ارتقاء حقوق کودک در ایران

سید ای کاطمی ۲۵۹

مقاله یازدهم - بررسی فقهی رشد کیفری

محمد حسین بیات ۲۸۹

مقاله دوازدهم - روی عدالت کیفری کودکان و نوجوانان معارض با قانون در حقوق

ایران

محمد رسول شایگان ۳۲۱

درآمد

کودکی و نوجوانی در زمینه‌ای حقوقی، تجربی و علوم جنایی، فصل مستقلی را به خود اختصاص می‌دهد.^۱ کودک و نوجوان چه در حوزه‌ی حقوق و تکالیف و چه در حوزه بزه‌کاری و بزه‌دیدگی، مشمول مقررات، اصول و مطالعات افتراقی واقع شده است. روی‌کرد متفاوت حقوق کیفری و جرم‌شناسی به کودکی و نوجوانی را باید در ویژگی‌های جسمانی و روانی و موقعیت اجتماعی کودکان و نوجوانان - که آنان را وابسته به دیگران و نیازمند حمایت جامعه می‌کند، جستجو کرد. آسیب‌پذیر بودن کودکان و نوجوانان، (جسمانی، روانی، اجتماعی) تیف‌ریش^۲ در نابالیدگی روانی و دماغی و شخصیت در حال شکل‌گیری آن‌ها دارد. به همین جهت، بزه‌کاری و بزه‌دیدگی اطفال، از منظر جرم‌شناسی و بزه‌دیده‌شناسی و به تبع آن از منظر حقوق کیفری، روی هم رفته به عنوان پدیده‌های اجتماعی دارای پیام و آثار یکسان تعبیر می‌شود. کودکان بزه‌کار و بزه‌دیده، هر دو به عبارتی قربانیان بی‌توجهی و کوتاهی جامعه - از جمله خانواده و مدرسه - در انجام تکالیف خود نسبت به آن‌ها محسوب می‌شوند، و بدین لحاظ

۱. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، سن و علوم جنایی، (دبیاچه)، در: رجبی‌پور، محمود، مبانی پیشگیری اجتماعی از بزه‌کاری اطفال و نوجوانان، نشر میزان، چاپ دوم، ۱۳۹۱؛ نجفی ابرندآبادی، علی حسین، از حق‌های کودکان تا حقوق کودکان، (دبیاچه) در: مدنی، سعید و زینالی، امیر حمزه، آسیب‌شناسی حقوق کودکان در ایران، انتشارات میزان، چاپ اول، بهار ۱۳۹۰؛ نجفی ابرندآبادی، علی حسین، از حقوق کیفری تا حقوق کیفری صفار (دبیاچه) در: عباچی، مریم، حقوق کیفری اطفال در اسناد سازمان ملل متحد، انتشارات مجد، چاپ دوم، سال ۱۳۸۸.

نیازمند حمایتی نو در جهت جبران کمبودهای عاطفی، آموزشی و اجتماعی در فرایند جامعه‌پذیری هستند.

این رویکرد به بزه‌کاری و بزه‌دیدگی کودکان، منجر به شکل‌گیری حقوق کیفری آموزش‌محور صغار، از یک سو و جرم‌شناسی و بزه‌دیده‌شناسی کودکان، از سوی دیگر شده است. نمود این رویکرد افتراقی را می‌توان در مقررات کیفری ماهوی - از جمله در مواد ۸۷-۹۴ قانون مجازات اسلامی مصوب آذرماه ۱۳۹۰ - و شکلی داخلی - از جمله در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۷۸ و لایحه‌ی آیین دادرسی کیفری در دست تصویب - و نیز در مقررات اسناد بین‌المللی (از جمله در کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک) ملاحظه کرد.

رشد نوزاد بزه‌کاری و بزه‌دیدگی کودکان، به ویژه در جوامع دارای جمعیت جوان، سبب گردیده به این سبب قوانین و مقررات خاص کودکان و نوجوانان با توجه به تحولات روان-زیست‌شناختی و نوع جرایم ارتكابی و شیوه‌ی مشارکت آن‌ها در بزه‌کاری، به طور منظم در حال اصلاح و تغییر باشد، و از سوی دیگر، همایش و نشست‌های حقوقی - جرم‌شناختی ملی و بین‌المللی در این حوزه نیز، به منظور تبیین این پدیده‌ها و تحولات مربوط، به صورت دوره‌ای برگزار شود. بدین ترتیب، مطالعه‌ی بزه‌کاری، بزه‌دیدگی و عدالت کیفری اطفال و نوجوانان، همواره موضوعیت دارد و از تازگی خاص خودبرخوردار است.

برگزاری نشست‌ها و همایش‌های تخصصی در حوزه حقوق کیفری و جرم‌شناسی کودکان و نوجوانان، پس از الحاق ایران به کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک در سال ۱۳۷۲ از آهنگ پرشتابی در کشور ما برخوردار شده است. این همایش‌ها که از سوی دانشگاه‌ها، سازمان‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد به طور مستقل یا به صورت مشارکتی برگزار می‌شود، بی‌تردید بر تحولات تقنینی، قضایی و اجرایی سیاست جنایی ایران - از جمله بر قانون مجازات اسلامی مصوب آذر ۱۳۹۰، در فصل دهم (مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی اطفال و نوجوانان) از بخش دوم مجازات‌ها از کتاب اول (کلیات) - تاثیر به‌سزایی گذاشته است. به طوری که کودکی و نوجوانی به عنوان دوره‌ی سنی مستقل و شایسته توجه ویژه، به تدریج وارد گفتمان قانون‌گذار و نیز دلقگرانی‌های جامعه مدنی در ایران شده است.

برگزاری همایش عدالت کیفری کودکان و نوجوانان در نظام حقوقی ایران و اسناد بین‌المللی در تاریخ ۱۳۸۹/۱۲/۱۲ در محل دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، با ابتکار انجمن علمی دانشجویان و حمایت ریاست و استادان محترم این دانشگاه و همکاران علاقمند دانشگاه‌های دیگر، گواهی دیگری بر دغدغه‌ی علمی - قضایی در زمینه‌ی چگونگی مقابله و رفتار با اطفال و نوجوانان بزه‌کار و بزه‌دیده است.

اثر حاضر در واقع شامل مجموعه‌ی مکتوب سخنرانی‌ها و مقاله‌های منتخب این همایش یک روزه با رویکرد فقهی، حقوقی (داخلی و بین‌المللی) به عدالت کیفری کودکان و نوجوانان است. برگزاری و جمع‌آوری مقالات همایش که تعداد آن‌ها بالغ بر ۱۲ می‌شود، در واقع مریخ مشارکت انگیزه‌مند دانشجویان دانشگاه علوم قضایی و اداری، به‌ویژه اعضای محترم کمیته‌ی اجرایی مرکب از: ۱- بهزاد جهانی ۲- میلاد خالقی ۳- مهرداد صادقی ۴- پروش گل‌پرور ۵- حسین یازلو ۶- یاسمن فتح‌حمیدی و به دبیری با انگیز و پیگیری همایش، آقای محمد رسول شایگان و اعضای محترم کمیته‌ی علمی همایش است. یاد داد از این بزرگواران و ریاست محترم دانشگاه علوم قضایی و اداری و نیز یونسف که در تأمین بخشی از بودجه‌ی همایش همکاری کرده است، صمیمانه تشکر کنیم. همچنین سینه است از سخنرانان و مولفان محترمی قدردانی کنیم که با ارائه‌ی مقاله‌های خود به صبر و صفت مکتوب، اجازه دادند اثر حاضر به زیور طبع آراسته و مورد استفاده و استناد پژوهش‌گران و نهادهای قضایی - فرهنگی - پلیسی قرار گیرد. از همکاران بزرگوار کمیته علمی و در همکار محترم آقای دکتر امیر حمزه زینالی که در برنامه‌ریزی و تنظیم موضوع‌های همایش کمک به‌تری کرده‌اند، و از آقای سید حسن جعفریان سوته، کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، که با انگیزه و پشتکار، اثر حاضر را ویرایش و آماده چاپ نمودند، نیز سپاسگرمی می‌کنم.

علی حسین نجفی ابرندآبادی

علیرضا جمشیدی